

ІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

ПАКУЛІНА А. А.

УДК 332.8

Пакуліна А. А. Інновації в системі управління розвитком соціального комплексу регіону

У статті виявлено чинники прискореного розвитку видів діяльності соціального комплексу регіону. Обґрунтовано доцільність використання програмно-цільового підходу в механізмі регіонального управління, який дозволяє здійснити централізацію дій як при формуванні стратегії соціального розвитку регіону, так і при визначенні ресурсного забезпечення її виконання. Визначено зміст цільових регіональних програм у контексті забезпечення пріоритетного рішення соціальних проблем.

Ключові слова: інновації, соціальний комплекс, соціальна сфера, регіон, управління, види економічної діяльності.

Бібл.: 5.

Пакуліна Алевтина Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аудиту, Українська державна академія залізничного транспорту (пл. Фейєрбаха, 7, Харків, 61050, Україна)

E-mail: sizapet@mail.ru

УДК 332.8

Пакуліна А. А. Інновації в системі управління розвитком соціального комплексу регіону

В статті виявлені фактори ускореного розвитку видів діяльності соціального комплексу регіону. Обґрунтовано доцільність використання програмно-цільового підходу в механізмі регіонального управління, який дозволяє здійснити централізацію дій як при формуванні стратегії соціального розвитку регіону, так і при визначенні ресурсного забезпечення її виконання. Визначено зміст цільових регіональних програм у контексті забезпечення пріоритетного рішення соціальних проблем.

Ключевые слова: инновации, социальный комплекс, социальная сфера, регион, управление, виды экономической деятельности.

Библ.: 5.

Пакуліна Алевтина Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри учета и аудита, Украинская государственная академия железнодорожного транспорта (пл. Фейєрбаха, 7, Харьков, 61050, Украина)

E-mail: sizapet@mail.ru

UDC 332.8

Pakulina A. A. Innovations in the Management System of the Development of the Social Complex of the Region

The factors of the rapid development of the social complex of the region activities have been exposed. The expediency of using the program-aim approach in the regional management mechanism has been grounded, that allows centralizing the actions both at forming the strategy of the region social development and at the resource supply defining of its accomplishment. The content of the aim regional programs has been determined in the context of the priority solution of the social problems.

Key words: innovation, social complex, social sphere, region, management, economic activities.

Bibl.: 5.

Pakulina Alevtina A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Audit, Ukrainian State Academy of Railway Transport (pl. Feyerbakha, 7, Kharkiv, 61050, Ukraine)

E-mail: sizapet@mail.ru

Останнім часом багато проблем у соціальній сфері України, накопичені при адміністративно-командній системі управління, ще більше посилілися складнощами, пов'язаними глобалізацією бізнес-процесів і євроінтеграційним вектором розвитку держави. Це обумовлено тим, що соціальний комплекс як особливий об'єкт економічних стосунків і управління виявився найменше підготовленим до реформування. Використовувані нині підходи, принципи і механізми управління розвитком соціальним комплексом, як правило, ґрунтуються на раніше накопиченому досвіді і слабо адаптовані до сучасних вимог функціонування в умовах глобалізації. У цілому система управління не дозволяє забезпечити нормальні умови життєдіяльності людини і відповідно високу якість життя населення України [3, с. 43]. Крім того, необхідно відмітити, що процес реформування соціальної сфери пов'язаний з перенесенням центру тяжіння управління нею на регіональний рівень.

У той же час, проблеми управління соціальним комплексом регіону і підходи до регулювання якості життя населення вимагають подальшого наукового опрацювання. Зокрема, недостатньо повно розкриті питання формування цілісної системи управління соціальним

комплексом регіону, орієнтованою на забезпечення високої якості життя населення [2, с. 23]. У запропонованих нині підходах до управління соціальним комплексом в основному акцентується увага на розвитку окремих видів економічної діяльності в його складі. Таке управління не може зробити істотного впливу на підвищення якості життя населення. Потрібна теоретико-методологічна розробка основ формування соціальної політики, а на її основі – моделі розвитку соціального комплексу регіону. Сьогодні склалася ситуація, коли стався величезний розрив між потребами громадської практики в принципах і методах аналізу соціального комплексу регіону і недостатнім теоретико-методологічним опрацюванням ключових понять, змісту і специфіки формування і реалізації соціальної політики в регіоні. У зв'язку з цим зростає потреба участі вчених у визначенні пріоритетів соціального розвитку, в управлінні соціальними процесами і соціальним розвитком регіону.

Проблеми соціального розвитку знайшли відображення в наукових працях багатьох провідних українських учених. Вагомий внесок у розроблення її окремих аспектів зробили Л. І. Абалкін, О. М. Алімов, І. В. Бережна, І. К. Бистряков, В. І. Вернадський, В. М. Геєць, О. Г. Гранберг, О. І. Дацій, Г. А. Дмитренко, М. І. Доліш-

ній, Ш. І. Ібатуллин, Т. М. Качала, Я. В. Коваль, М. Х. Корецький, М. Ф. Кропивко, О. Є. Кузьмін, В. І. Куценко [1], Е. М. Лібанова, Л. В. Левковська, О. В. Макарова, О. В. Мартякова, В. С. Міщенко, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко, Д. М. Стеченко, О. В. Ульянченко, М. А. Хвесик, Є. В. Хлобистов, М. В. Щурик та інші. У них аналізується понятійний апарат, розглядаються принципи і окремі механізми здійснення регіональної соціальної політики, досліджуються особливості соціальної політики на регіональному рівні, аналізуються різні моделі регіональної соціальної політики. Віддаючи належне ученим, що займаються проблемами регіонального управління, доводиться констатувати, що існуючі розробки із заявленої проблеми, носять розрізнений, а не комплексний характер; концепції, закладені в основу їх досліджень, не завжди належною мірою враховують сучасні світові досягнення в галузі теорії і методології управління, зокрема, регіонального.

Поки залишається малодослідженим і потребує подальшого наукового осмислення ще цілий ряд теоретичних і практичних проблем управління соціальним комплексом регіону. Це тим більше актуально сьогодні, коли державні органи управління приступають до реалізації великих реформ у соціальному комплексі, пов'язаних з передачею ряду державних функцій на рівень муніципалітетів.

Наукова гіпотеза дослідження полягає в тому, що вдосконалення управління розвитком соціального комплексу регіону можливо за умови: *по-перше*, правильного вибору пріоритетів соціальної політики на регіональному рівні; *по-друге*, активного і широкого застосування інноваційних технологій управління; *по-третє*, комплексного і раціонального використання наявних ресурсів (економічних, фінансових, інформаційних, соціальних і т. д.).

Аналіз дозволив виявити чинники прискореного розвитку видів діяльності соціального комплексу регіону і перетворення його в домінуючий сектор національного господарства: зростання громадської продуктивності праці в результаті науково-технічного прогресу; зміна співвідношення робочого, позаробочого і вільного часу; зростання вимог до охорони довкілля; посилення тенденцій до деурбанізації; ускладнення соціальної інтеграції членів суспільства; зростання обсягів основних фондів у домашньому господарстві, підвищення його технічної оснащеності; поглиблення громадського розподілу праці; зростання підприємництва в країні; зміна якісного складу і характеру трудової активності у видах діяльності соціального комплексу; високий рівень його забезпеченості фахівцями із середньою спеціальною і вищою професійною освітою; використання у більшості видів діяльності соціального комплексу переважно жіночої праці.

Важливе місце в соціальному комплексі відводиться побутовому обслуговуванню населення як сукупності доцільних видів діяльності, функціональне призначення яких у системі особистого споживання виражається в наданні і реалізації, як правило, платних послуг населенню, що задовольняють їх фізичні, матеріальні, інтелектуальні, соціальні та інші потреби. Усі побутові по-

слуги, як виробничі (матеріальні), так і невиробничі (нематеріальні), мають соціально орієнтований характер, їх роль як економічного блага і національного багатства постійно зростає, тому сфера побутових послуг є одним з основних елементів соціальної сфери.

Основними формами прямої участі держави в регулюванні регіонального розвитку є цільові регіональні програми, що фінансуються за рахунок національного бюджету і національних позабюджетних засобів, централізовані кредитні ресурси, особливо важливі структуровані інвестиційні проекти, розміщені за умов постачання продукції для загальнодержавних потреб. Важливим джерелом стимулювання припливу приватних вітчизняних і іноземних інвестицій для акумуляції фінансових ресурсів міг би стати фонд регіонального розвитку.

Регіональні програми охоплюють довгостроковий період передбачення розвитку території і зміни умов життєдіяльності населення. За рахунок цього процес державного регулювання звільняється від обмежень, що накладаються на соціальний розвиток регіону, вікової і технологічної структур робочих місць, обсягів незавершеного будівництва і т. д., з'являється можливість планомірного подолання диспропорцій у розвитку соціальної інфраструктури регіону, які виникли в останні десятиліття.

Доцільне використання програмно-цільового підходу в механізмі регіонального управління, який дозволяє здійснити централізацію дій як при формуванні стратегії рішення соціально-економічних проблем, так і при визначенні ресурсного забезпечення її виконання [4, с. 483].

Розробка будь-якої регіональної програми спрямована на забезпечення пріоритетного рішення соціальних проблем, подолання диспропорцій в розвитку соціальної інфраструктури, створення системи дієвого соціального захисту населення району і досягнення в перспективному періоді соціально-значущих результатів, що забезпечують необхідні життєві умови для розвитку населення регіону. Розробка такої програми забезпечує реалізацію принципу планування від кінцевої первинної мети розвитку суспільства, які знаходять своє практичне втілення у концепції розвитку регіону.

Успішна реалізація регіональної програми припускає концентрацію ресурсів, достатніх для виконання заходів, складання і реалізацію відповідних програм на нижчих рівнях управлінської ієрархії, які виступають підпрограмами цієї програми [5, с. 63]. Ці умови можна передбачити за рахунок формування, зокрема, системи балансів (натуральних, вартісних, трудових і фінансових), що дозволяють виявити джерела поповнення ресурсів і визначити комплекс заходів з розвитку власної діяльності регіону і підвищенню ефективності роботи суб'єктів господарювання.

Цільові регіональні програми класифікуються за декількома ознаками: характером і специфікою проблем і цілей (соціальні, економічні, інноваційні, інвестиційні, виробничо-технологічні, екологічні, організаційно-господарські); тимчасовістю періоду (довгострокові, середньострокові, короткострокові); видами економічної

діяльності національного господарства – блокові (виробництво товарів, надання послуг, сільськогосподарська, транспорт, лісова та ін.); конкретними проектами (розвитку підприємництва у сфері послуг, житлово-комунального господарства, підготовки до ювілеїв міст і багато інших залежно від конкретних потреб розвитку різних регіонів).

Концепція, прогнози розвитку соціально-економічної діяльності населення регіону, а також основні розділи регіональної програми характеризуються системою показників. До їх числа належать: задоволення потреб у житлі; динаміка рівня задоволення потреб населення в освіті, підготовці і перепідготовці кадрів; можливості соціального захисту дітей і незаможних верств населення; тенденції в динаміці здоров'я населення і розвитку матеріально-технічної бази охорони здоров'я; можливості освоєння населенням досягнень культури, мистецтва, створення умов для туризму, відпочинку і спорту; динаміка стану і оздоровлення довкілля; забезпечення високого рівня задоволення потреб населення у вироблюваних в регіоні товарах народного споживання.

Регіональні програми спираються на розробку цілого ряду передпланових документів: соціальних паспортів регіону, міста, району і мікрорайонів, стабілізаційних програм розвитку підприємств і організацій, а також результатів вивчення громадської думки і соціологічних опитувань населення.

Успішна реалізація програми припускає узгодженість «по вертикалі», тобто з державними органами регіонального управління, а також узгодженість «по горизонталі», тобто з іншими програмами, що розробляються в регіоні (науково-технічного, транспортного розвитку і т. д.).

ВИСНОВКИ

Для досягнення основних цілей програми розвитку соціального комплексу регіону необхідно забезпечити рішення таких основних блоків завдань: створення в соціальному комплексі регіону ефективної ринкової інфраструктури; реалізація заходів антимонопольної спрямованості, розвиток конкуренції, створення служб правової підтримки і захисту економічної діяльності соціального комплексу; посилення боротьби зі злочинами у сфері економіки і управління; забезпечення режиму найбільшого сприяння для розвитку видів діяльності соціального комплексу; створення системи адаптації широкого кола населення до ринкових стосунків, навчання і підготовка кадрів для підприємництва в соціальному комплексі; розширення підприємництва за рахунок роздержавлення і приватизації власності місцевих органів влади, об'єктів соціальної інфраструктури; прискорення реалізації земельної реформи, сприяння розвитку підприємництва в соціальному комплексі сільської місцевості регіону; формування в регіоні організаційно-економічного механізму ефективної взаємодії і державного регулювання та інших умов розвитку видів діяльності соціального комплексу.

Архіактуальною стає конкретизація функцій органів підтримки реалізації регіональних програм роз-

витку соціального комплексу, що сприяє ефективному використанню обмежених ресурсів, які виділяються на його розвиток, виключає дублювання владних повноважень. Це можливо на основі сучасної технології реінжинірингу бізнес-процесів, що дозволяє різко поліпшити показники діяльності. Нами рекомендується орієнтувати діяльність органів підтримки реалізації регіональних програм розвитку соціального комплексу не на функції, а на процеси. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Куценко В. І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики) / В. І. Куценко. – Ніжин: Вид-во «Аспект-поліграф», 2008. – 818 с.

2. Пакуліна А. А. Взаємодія державних владних структур і господарюючих суб'єктів при управлінні сталим соціальним розвитком / А. А. Пакуліна, С. Л. Пакулін // *Materiały VIII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji* [«Strategiczne pytania światowej nauki – 2012»] (07 – 15 lutego 2012 roku). Volume 9. Ekonomiczne nauki.: Przemysł. Nauka i studia, 2012. – S. 22 – 25.

3. Пакуліна А. А. Національна модель формування регіональної соціальної економіки та політики / А. А. Пакуліна, С. Л. Пакулін // *Матеріали за 5-а міжнародна научна практична конференція, «Край на научното развитие»*. – 2010 (17 – 25 януари 2010 год). – Том 8. Икономики. София. – «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2010. – С. 42 – 44.

4. Пакуліна А. А. Розвиток матеріально-технічної бази соціальної сфери регіону / А. А. Пакуліна, С. Л. Пакулін // *Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць*. Випуск 248: В 6 т. – Том III. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С. 482 – 486.

5. Пакуліна А. А. Підвищення ефективності державного регулювання розвитку сектора соціальних послуг / А. А. Пакуліна // *Materiály VIII mezinárodní vědecko-praktická konference* [«Vznik moderní vědecké – 2012»], 27.09.12 – 05.10.12. – Díl 5. Ekonomické vědy. – Praha: Publishing House «Education and Science» s.r.o., 2012. – S. 62 – 64.